

Vznešený pojídač zdechlin

Mezi nejnápadnější mrchožrouty patří s jinými ptáky nezaměnitelný kondor andský. Tento jihoamerický zástupce řádu dravců dokonce představuje národní symbol hned čtyř států – Bolívie, Ekvádoru, Chile a Kolumbie

TEXT: VLADIMÍR SOCHA

↳ Kondoři vyhledávají především mršiny větších obratlovců. V současnosti mezi nimi převládají zdechlina hospodářských zvířat (Foto Profimedia)

**VÍCE NEŽ
200 KILOMETRŮ**
dokáže kondor uletět za jediný den

VE VĚKU 79 LET
zemřel v zoo v Connecticutu
zřejmě nejstarší kondor

**ZDALEKA NEJVĚTŠÍ
PLOCHU KŘÍDEL**
mezi všemi ptáky má kondor andský

kondor prý plachtil více než půl hodiny,
aniž by jedinkrát mávnul křídly

Mrchožrouti fascinovali lidstvo odnepaměti. Již od starověku byli považováni za odporné, smrt přinášející symboly zmaru, ale na druhou stranu pociťovali lidé při jejich spatření obdiv a bázeň. Mezi nejnápadnější požírače zdechlin patří velcí ptáci, mezi kterými vyniká kondor andský. Jak je však dnes bohužel již zcela běžné, na mnoha místech svého výskytu je tento vznešený tvor činností člověka ohrožen.

HOLÁ HLAVA A BÍLÉ NOHY

Kondor andský (*Vultur gryphus*) je velký pták, dosahující v rozpětí křídel až 3,2 metru. Samci mohou být až 15 kilogramů těžcí. Tím pádem můžeme tyto mrchožrouty považovat za jedny z největších létajících ptáků současné přírody. Pouze tři další druhy opeřenců totiž mají rozpětí křídel ještě větší – zejména pak albatros stěhovavý s rekordním údajem 3,63 metru. Kondor andský však dis-

leží hluboko pod nimi na zemi. Při letu drží kondori křídla v horizontální rovině a jejich koncové letky se stáčí vzhůru. Nemají však dostatečně velkou hrudní kost, aby se k ní mohly upínat masivní létací svaly pro aktivní let.

Patří tedy k těm ptákům, kteří dávají přednost vznášení se na tepelných prouděch a se vzletnutím mají za nepříznivých podmínek problém. Z toho důvodu také kondori většinou hnízdí na výše položených místech a útesech, odkud mohou okamžitě přejít do energeticky úsporné fáze letu, tedy plachtění. Letecké mistrovství kondorů obdivoval už Charles Darwin, který jednoho z nich pozoroval údajně více než půl hodiny, aniž by mrchožrout jedinkrát mávnul křídly.

VYTRVALÁ ZDRAVOTNÍ POLICIE

Hlavní složkou potravy kondorů andských jsou zdechliny, při jejichž hledání jsou ptáci schopni urazit za jeden den

← Dvojice kondorů v letu (Foto Shutterstock)

nemají mohutné drápy, takže kořist zabíjí opakovanými údery zobáku

ponuje největší plochu křídel v rámci všech žijících ptáků.

Nápadným znakem kondorů je téměř holá hlava a krk. Kůže je zbarvená doruda, ale konkrétní odstín mohou ptáci v závislosti na svém momentálním rozpoložení mírně měnit. Holá kůže na hlavě a krku je vlastně hygienickou adaptací, neboť povrch těla se zde dostává do styku s masem a krví zdechlin. Absence peří na těchto částech těla proto napomáhá působení sterilizačního efektu ultrafialového záření a dehydratace ve vyšších nadmořských polohách. Výrazně je tím sníženo riziko možné infekce. Nohy kondorů jsou často bílé od výměšků z kloaky, kterými si ptáci končetiny záměrně třísí. Význam tohoto jevu, zvaného urohydroza, zatím není přesně vysvětlen. Obvykle mají ornitologové za to, že se ptáci takto ochlazují odpařující se vodou z povrchu těla.

MISTŘI PLACHTIVÉHO LETU

Jak české jméno napovídá, je kondor andský doma v Jižní Americe. Preferuje otevřené, málo zalesněné travnaté a horské terény, a to až do nadmořské výšky kolem 5 000 metrů nad mořem. V tomto obvykle kamenitém prostředí mohou snáze zahlédnout svůj hlavní zdroj potravy, kterým jsou zdechliny,

RODNÝ LIST KONDORA ANDSKÉHO (VULTUR GRYPHUS)

ŘÁD: Dravci (*Accipitriformes*)

ČELEĎ: Kondorovití (*Cathartidae*)

ROZŠÍŘENÍ: Na severu začíná přirozený areál rozšíření ve státech Venezuela a Kolumbie, na území těchto zemí je však dnes již extrémně vzácný. Dále se směrem k jihu vyskytuje podél pásu And ve státech Ekvádor, Peru a Chile, následně pak v Bolívii, západní Argentíně a Ohňové zemi na jižním cípu kontinentu.

VELIKOST: Délka těla může dosáhnout 100 až 130 centimetrů, samci jsou přitom podstatně větší než samice (což je u dravců neobvyklé). Zatímco samci mohou vážit asi 11 až 15 kilogramů, samice dorůstají obvykle 8 až 11 kilogramů.

OBDOBÍ NAMLUV: Během namlouvání krk samců zduří a změní barvu z červené na jasně žlutou. Samotné namlouvací rituály jsou poměrně pestré a sestávají například ze syčení, obřadního tance, roztahování křídel a hlasitého „cvakání“ jazykem.

HNIŽDĚNÍ: Hnízdo kondori zakládají nejraději na nepřístupných útesech v nadmořských výškách od 3 000 do 5 000 metrů. Do jednoduchého hnízda z pouhých několika větviček samice naklade jedno nebo dvě modrobílá vejce o hmotnosti až 280 gramů a délce asi 75 až 100 milimetrů. Ke kladení vajec přitom dochází v únoru nebo březnu každé dva roky. Inkubace trvá 54 až 59 dní.

STAROST O MLÁDATA: Dospělí kondori svá hnízda a mláďata agresivně brání před jinými dravými ptáky i menšími savci. O vajíčka se střídavě starají oba rodiče, kteří sedí na hnízdě, v případě ztráty jednoho vejce je pak na jeho místo ihned nakladeno jiné. Toho rádi využívají chovatelé, kteří díky tomuto rysu v chování mohou v optimálních podmínkách kondory množit s dvojnásobnou efektivitou.

DOSPÍVÁNÍ: Mladí kondori jsou pokryti šedavým peřím, létat obvykle dokážou asi po šesti měsících. Teprve po dvou letech se však plně osamostatňují; tato doba totiž odpovídá intervalu založení nové snůšky jejich rodiči. Pohlavní dospělost a schopnost se rozmnožovat nastává u kondorů až v pěti nebo šesti letech věku.

VĚK: Dožívají se nejméně padesáti let a prakticky po celý život jsou schopni reprodukce.

→ Konce roztažených perutí kondora andského od sebe mohou být až 3,2 metru daleko (Foto Shutterstock)

i více než 200 kilometrů. Ve vnitrozemských ekosystémech vyhledávají kondori zejména mršiny větších obratlovců, například lam. V současnosti už se ale zaměřují spíše na zdechliny dobytka, koní, koz nebo ovcí, které dnes díky zemědělské činnosti člověka na jihoamerických pampách převažují. Nepohrdnou ale ani menšími pozůstatky psů, králíků, lišek nebo koček. Naproti tomu se kondori žijící poblíž pobřeží živí především vyvrženými zdechlinami mořských savců, přednostně kytovců. Kromě toho také vybírají vajíčka z hnízd menších druhů ptáků a příležitostně aktivně loví menší savce a ptáky.

NESTOR VŠECH PTÁKŮ

O jihoamerických kondorech andských je již dlouhou dobu známo, že se dožívají pozoruhodně vysokého věku. To je dáno zejména jejich pomalým dospíváním a nízkým počtem přirozených nepřátel. Přesné údaje o nejvyšším dosaženém stáří v přírodě nejsou zatím k dispozici, ale vědci předpokládají, že ani věk kolem 50 let není u těchto tvorů ničím výjimečným.

Již v roce 1983 byl za nejstaršího ptáka světa označen Guinnessovou knihou rekordů právě v zajetí chovaný kondor andský, a to s ověřeným věkem 72 let. Později posílil tento primát další

hoří, ale od té doby byly jejich počty drasticky sníženy činností člověka. Od roku 1970 figuruje kondor andský na listině IUCN jako téměř ohrožený druh. Z dlouhodobého hlediska je jeho populace ohrožena kvůli pomalému rozmnožování a dlouhodobému ničení nebo přeměňování životního prostředí člověkem. Bohužel se vyskytují také případy jejich záměrného odstřelu, protože někteří jihoameričtí farmáři mohutné dravce podezírají z útoků na dobytek. Také příslušníci některých jihoamerických kmenů kondory zabíjejí. V tomto případě jsou důvodem vnitřnosti a peří, kterým indiáni přisuzují magické a léčivé účinky.

Populace kondorů zatím nejsou v přímém ohrožení vyhynutím, ale v příštích letech bude v každém případě třeba zvýšit ochranná opatření na většině území jejich výskytu. Snad se tak předejde budoucímu zmizení tohoto krásného a majestátního symbolu mnoha jihoamerických států. Dnes je kondor národním ptákem Bolívie, Chile, Kolumbie a Ekvádoru a jeho podobiznu naleznete nejen ve státních znacích, ale také na poštovních známkách, mincích a bankovkách. Na uměleckých památkách byl ostatně poprvé vyobrazen již kolem roku 2500 př. n. l. Dávným civilizacím ztělesňoval sluneční božstvo, reprezentoval vládce nebes, symbol nezdolné síly a tělesného zdraví. Pevné místo v ceremoniálech domorodců má důstojný mrchožrout na mnoha místech dodnes. «

vnitřností a peří indiáni přisuzují magické a léčivé účinky

Kondori nejsou vybaveni mohutnými zahnutými drápy, takže svou kořist zabíjí opakovanými údery zobáku. Potenciální oběť obvykle usilovně vyhledávají sami, často ale také ke kořisti následují krkavcovité ptáky nebo jiné mrchožrouty, které pak od zdechliny odeženou. Bez jídla mnohdy vydrží i několik dní, potom se ale často nappou tolik, že se ani nemohou odlepit od země. Stejně jako ostatní mrchožrouti hrají kondori andští významnou úlohu „zdravotní policie“. Díky likvidaci zdechlin, které jsou potenciálním rezervoárem nemocí, jsou tito ptáci nepochybně užiteční i lidem.

jedinec stejného druhu, který se v zajetí dožil jen o rok méně. Konečně v lednu roku 2010 zveřejnila Zoologická zahrada v americkém Connecticutu zprávu, že samec jménem „Thaao“ právě uhybnul v úctyhodném věku 79 let. V současnosti se zřejmě jedná o nejvyšší plně ověřený věk v zajetí chovaného ptáka, i když se často objevují nepotvrzené zprávy o jedincích více než stoletých.

SYMBOL NEZDOLNÉ SÍLY

Ještě v 19. století kondori zřejmě hnízdili po celé délce andského po-